

TEMA T1.3: UNIVERZITETSKO OBRAZOVANJE ZA POTREBE SAVREMENE INDUSTRIJE

Paper No.T1.3-1
08836

RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA I CELOŽIVOTNOG UČENJA KAO DEO INTEGRACIONOG PROCESA REPUBLIKE SRBIJE

Brankica Todorović¹

¹Ekonomska škola Užice, Srbija

¹brankicatodorovic77@gmail.com

Kratak sadržaj: U procesu pristupanja Evropskoj Uniji (EU), Republika Srbija, treba da ispuni i određene obaveze koje su vezane za razvoj i unapređenje visokog obrazovanja i celoživotnog učenja. U radu se analiziraju preporuke Evropske Komisije, sa aspekta dostignutog razvoja i preporuka za budući razvoj u oblasti obrazovanja i razvoja celoživotnog učenja.

Ključne reči: Integracija, Obrazovanje, Celoživotno učenje

DEVELOPMENT OF HIGH EDUCATION AND LIFELONG EDUCATION IN THE INTEGRATION PROCESS OF THE RS

Abstract: In the process of accession to the European Union (EU) Republic of Serbia, should fulfill certain obligations related to the development and improvement of high education and lifelong education. The paper analyzes the recommendations of the European Commission, from the aspect of achieved development and recommendations for future development in the field of education and development of lifelong learning.

Key Words: Integration, Education, Lifelong learning

1. UVOD

Republika Srbija je preuzela brojne međunarodne obaveze u oblasti harmonizacije propisa i unapređenja određenih oblasti u postupku integracije u EU. Evropska komisija na godišnjem nivou izveštava Savet i Parlament o napretku zemalja Zapadnog Balkana u evropskim integracijama. Pored izveštavanja, zemlje dobijaju i preporuke u smislu unapređenja uslova iz procesa stabilizacije i pridruživanja. Izveštaj EK ispituje kapacitet Srbije da preuzme obaveze koje proističu iz članstva, odnosno, pravne tekovine izražene u zakonodavstvu i politikama EU.

EK, u poglavlju 26: Obrazovanje i kultura, prati napredak Srbije u različitim nivoima obrazovnog sistema i kulturne integracije. EU podržava saradnju u oblasti obrazovanja i kulture kroz finansiranje programa i otvoreni model koordinacije. Na ovaj način je omogućeno učešće u brojnim programima koji doprinose mobilnosti studenata, nastavnog osoblja, sa ciljem usavršavanja, kreiranja inovativnih rešenja, kao i daljim usavršavanjem u smislu celoživotnog učenja.

2. VISOKO OBRAZOVANJE U KONTEKSTU INTEGRACIONOG PROCESA SRBIJE

Izveštaji EK (u analiziranom periodu 2010-2021. godine) ukazuju da u oblasti: Obrazovanje i kultura, Srbija je umereno pripremljena za evrointegracije, sa određenim preporukama vezanim za unapređenje visokog obrazovanja i implementacije nacionalnog okvira kvalifikacija, potrebu smanjenja stope nezaposlenih visokoobrazovanih lica i emigracije mladih.

U Izveštaju EK iz 2010. godine se navodi da Srbija nastavlja sa bolonjskim reformama u visokom obrazovanju. Država je započela sa reformisanjem sistema za stručno usavršavanje i osposobljavanje uz pomoć Evropskog fonda za obuku. Usvojene su izmene Zakona o visokom obrazovanju. U višem i visokom obrazovanju primenjen je Evropski sistem prenosa i akumulacije bodova (ESPB). Primenjuje se trociklusni sistem, a počinju i pripreme za doktorske studije u skladu sa bolonjskim smernicama.

U Izveštaju EK iz 2012. godine se konstatuje da institucije visokog obrazovanja nastavljaju da rade u skladu sa bolonjskim standarima. Pored toga, Srbija je jedna od vodećih partnerskih zemalja u programu „Tempus”. U 2012. godini je zabeležen neznatan napredak u oblasti obrazovanja i kulture. Potrebno je bolje sprovođenje reformi visokog školstva, kao i jačanje finansijskog upravljanja i finansijske kontrole u pogledu učešća Srbije u budućem programu: „Obrazovanje, omladina i sport”.

U novembru 2012. godine, Vlada RS je usvojila Strategiju razvoja obrazovanja do 2020. godine. Strategija je u skladu sa obrazovnim ciljevima EU za 2020. godinu i, između ostalog, predviđa znatno povećanje broja visokoobrazovanih do 2020. godine kao i povećanje ulaganje u obrazovanje sa 4.5% na 6% BDP-a.

U 2013. godini Republika Srbija je nastavila da učestvuje u programima: „Tempus”, „Erasmus Mundus” i „Mladi u akciji”, i u centralizovanim akcijama Programa celoživotnog učenja do 2013. godine. Srbija je potpisala sporazum sa EU kojim se reguliše učešće u programu „Erasmus+” na osnovu čega je omogućeno učešće u merama strateške podrške i elektronskim platformama za virtuelnu saradnju među školama i ustanovama za obrazovanje odraslih. U 2013. godini počele su pripreme za otvaranje nacionalne agencije za upravljanje budućim učešćem u programu „Erasmus+”.

U septembru 2014. je usvojen novi Zakon o visokom obrazovanju kojim su regulisana pitanja akreditacije, pristupa državljana EU visokom obrazovanju, priznavanje diploma stečenih u inostranstvu, kao i mere za unapređenje transparentnosti sistema. Zakonom je uspostavljen i registar doktorskih disertacija čime se povećava transparentnost sticanja najviših univerzitetskih diploma u zemlji.

Izveštaj EK u 2015. godini konstatuje da je Srbija na dobrom nivou pripremljenosti u oblasti obrazovanja i kulture. U oblasti obrazovanja i obuke mladih, Srbija je nastavila da uspešno učestvuje u programu „Erasmus”, međutim, još uvek nisu počele pripreme za otvaranje nacionalne agencije potrebne za potpuno učešće u programu „Erasmus+”. Preporuka EK vezana za reformu visokog obrazovanja je vezana za potrebu stavljanja posebnog naglaska na važnost studijskih programa. Stopa nezaposlenosti diplomaca sa visokim obrazovanjem je 40% pri čemu je emigracija mladih i stručnih ljudi velika. Nova Strategija za mlade 2015-2025. godine i Akcioni plan su usvojeni u februaru 2015. godine.

Izveštaj EK u 2016. godini, kao i u prethodnoj godini, konstatuje da je Srbija na dobrom nivou pripremljenosti u oblasti obrazovanja i kulture. U narednom periodu se očekuje da država nastavi da sprovodi akcioni plan za reformu obrazovanja u skladu sa rasporedom i da osnuje nacionalnu agenciju za program „Erasmus+”. U martu je doneta odluka da se postojeća Fondacija Tempus nominuje za nacionalnu agenciju zaduženu za potpuno učestvovanje u programu „Erasmus+”, ravnopravno sa državama članicama.

Dalja reforma visokog obrazovanja treba da stavi naglasak na važnost studijskih programa. Stopa nezaposlenosti diplomaca sa visokim obrazovanjem je visoka i rastuća i iznosila je 43.5 procenta 2015. godine. Pored toga, emigracija mladih, stručnih ljudi je i dalje velika. U ovom Izveštaju se navodi da je obrazovanje sektor sa visokim rizikom za korupciju, posebno u oblasti visokog obrazovanja.

Kao i u prethodnim godinama, i u 2018. godini se konstatuje da je Srbija na dobrom nivou pripremljenosti u oblasti obrazovanja i kulture, kao i da je izvestan napredak ostvaren u osnivanju nacionalne agencije za „Erasmus+”, učešće naše zemlje u ovom programu je pod istim uslovima i mogućnostima, kao za države članice EU, od januara 2019. godine. U narednoj godini se očekuje da se završi osnivanje sistema za nacionalni okvir kvalifikacija. Pored navedenog, konstatuje se da studijski programi u visokom obrazovanju treba više da odgovaraju zahtevima tržišta rada. Stopa nezaposlenosti diplomaca (uzrasta do 24 godine) se smanjila, ali je i dalje visoka i iznosi 35.9 procenata, kao i stopa emigracije mladih, kvalifikovanih ljudi. Srbija uspešno učestvuje u programima:

1. „Erasmus+” sa oko 3000 ulaznih i izlaznih mobilnosti u prethodnoj godini,
2. Program „Izgradnja kapaciteta za visoko obrazovanje” sa 26 projekata i
3. Program „Žan Mone” sa pet odabranih projekata.

U 2019. godini institucionalni okvir za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju je rekonstituisan što je dovelo do stvaranja Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u visokom obrazovanju. Postizanje kvalifikacije na terciarnom nivou za osobe starosti 30-34 godine se sporo povećava, dostižući 31.4 procenata u 2017. godini što je ispod cilja EU od najmanje 40 procenata. Značajan broj mladih, kvalifikovanih ljudi i dalje emigriraju. Napredak je postignut u povećanju stope učešća ugroženih učenika na svim nivoima obrazovanja, usvajanjem podzakonskih akata kako bi se obezbedila efikasnija podrška studentima kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju. Srbija je nastavila da učestvuje u programu „Erasmus+” sa oko 7.000 ulaznih i 4.300 izlaznih mobilnosti u prethodnoj godini, kao i realizacija 38 projekata izgradnje kapaciteta u oblasti visokog obrazovanja.

U 2020. godini EK očekuje da Srbija preduzme dalje mere za uspostavljanje funkcionalne strukture NOK, potpunu usklađenost politike i institucionalnog okvira za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju sa preporukama Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju. Preporuke EK se odnose na jačanje politike i institucionalnog okvira za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju, naročito u pogledu transparentnosti. Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju je, u februaru 2020. godine, suspendovalo članstvo Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u visokom obrazovanju Republike Srbije zbog neusklađenosti načela osiguranja kvaliteta koja su ustanovljena u Evropskim standarima i smernicama za osiguranje kvaliteta u evropskom prostoru visokog obrazovanja.

U 2021. godini su preduzeti određeni koraci za jačanje politike i institucionalnog okvira za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju. Pored izmene i dopune Zakona o visokom obrazovanju, sa ciljem usklađivanja sa preporukama ENQA o boljem upravljanju i principima obezbeđenja kvaliteta, Republika Srbija je izrazila spremnost da se ponovo pridruži programu „Erasmus+” kao pridružena treća zemlja za programski period od 2021-2027. godine. U Izveštaju se konstatuje da sve veći broj mladih i obrazovanih ljudi emigrira iz zemlje, da je mladoj osobi u proseku potrebno dve godine da pronađe prvo stabilno zaposlenje po završetku školovanja (u EU je 6.5 meseci) i da je stopa

nezaposlenosti i neaktivnosti među mladima i dalje visoka.

U 2019. godini stopa celoživotnog učenja je i dalje niska 4.4 procenta, što je ispod cilja EU za 2020. godinu od 15 procenata. Učešće u programima celoživotnog učenja je blago opalo na 4.1% što je daleko ispod nacionalnog cilja i cilja EU (7% odnosno 15%). Učešće u celoživotnom učenju u 2021. godini iznosi 4.3%, pri čemu je učešće posebno nisko među niskokvalifikovanim odraslim osobama (0.3%). U sektoru stručnog usavršavanja i obuke osnovan je Savet za stručno usavršavanje i obrazovanje odraslih kao tripartitno telo sa ključnim funkcijama poput povezivanja sa preduzećima, nacionalnim okvirom kvalifikacija i nastavnim planovima. Preporuke su vezane za razvoj sveopšte strategije koja obuhvata sve nivoe obrazovanja, uključujući i celoživotno učenje. Obrazovanje odraslih je slabo razvijeno i neophodno je sprovesti reforme sadržaja, metoda i infrastrukture u ovoj oblasti.

2.1. Mogućnosti „Erasmus+” programa za razvoj visokog obrazovanja

Da bi učestovale u programima „Erasmus+” institucije visokog obrazovanja moraju da poseduju Erasmus povelju za visoko obrazovanje (Erasmus Charter for Higher Education – ECHE). Ova povelja je dokument na osnovu koga Evropska Komisija visokoškolskim ustanovama dodeljuje akreditaciju na osnovu koje mogu da konkurišu i učestvuju u projektima ovog programa. Povelja pruža osnovni okvir kvaliteta evropske međunarodne saradnje uz poštovanje načela nediskriminacije, kao i jednak pristup i mogućnosti svim učesnicima mobilnosti.

U okviru novog ciklusa Programa, koji se sprovodi od 2021-2027. godine, visokoškolske ustanove imaju mogućnost da učestvuju u projektima:

1. KA1 projekti mobilnosti za studente i zaposlene u visokom obrazovanju koji omogućavaju: mobilnosti studenata radi studiranja na partnerskoj visokoškolskoj ustanovi, mobilnosti studenata radi obavljanja radne prakse u preduzećima, institutima, laboratorijama, kombinovane (blended) intenzivne programe, mobilnost nastavnog osoblja i zaposlenih sa ciljem izvođenja nastave i sa ciljem usavršavanja.
2. KA2 partnerstva za saradnju u sektoru visokog obrazovanja koja omogućavaju ustanovama i organizacijama da steknu iskustva u međunarodnoj saradnji i da ostvare inovativne rezultate (Tabela 1).

Tabela 1 – „Erasmus+” program i visoko obrazovanje

Komponente Programa	Primena Programa u oblasti visokog obrazovanja	Programi u novom ciklusu u oblasti visokog obrazovanja
KA1 obuhvata projekte koji se odnose na mobilnost u oblasti obrazovanja, mladih i sporta	KA1 Mobilnost u oblasti visokog obrazovanja 2.940.112 evra	1. KA131 - projekat kombinovanih (blended) mobilnosti koji treba da omogući zajedničko uspostavljanje kombinovanog nastavnog plana i aktivnosti, kako za studente, tako i za zaposlene, 2. KA171 – projekat kojim se finansiraju dvosmerne mobilnosti (visokoškolske ustanove koje su nosioci ovih projekata mogu da sprovedu odlazne i dolazne mobilnosti)
KA2 pokriva projekte institucionalne saradnje u oblastima obrazovanja, mladih i sporta	KA2 Partnerstva za saradnju u oblasti visokog obrazovanja 400.000 evra	Partnerstva moraju da se bave najmanje jednim horizontalnim ili jednim specifičnim prioritetom: <i>Horizontalni prioriteti:</i> • Inkluzija i različitost u svim oblastima obrazovanja, obuka, omladine i sporta, • Životna sredina i borba sa klimatskim promenama, • Rad na digitalnoj transformaciji kroz razvoj digitalne spremnosti, prilagodljivosti na promene i kapaciteta, • Zajedničke vrednosti, građanski angažman i učešće. <i>Prioriteti specifični za sektor visokog obrazovanja:</i> • Promovisanje međusobno povezanih sistema visokog obrazovanja, • Stimulisanje inovativnih praksi učenja i podučavanja, • Razvijanje STEM/STEAM metoda u visokom obrazovanju i učešća žena u STEM-u, • Nagrađivanje izvrsnosti u učenju, podučavanju i razvoju veština, • Izgradnja inkluzivnih sistema visokog obrazovanja i • Podrška digitalnih mogućnosti sektora visokog obrazovanja.

Izvor: Erasmus+ brošura, Tempus, 2021.

2.2. Projekti mobilnosti u obrazovanju odraslih

Projekti mobilnosti u obrazovanju odraslih se sprovode sa ciljem pružanja mogućnosti za učenje pojedinca, a ustanovama podršku pri internacionalizaciji i daljem razvoju. Pored navedenog, projektima se promovišu vrednosti inkluzije, različitosti, tolerancije, građanskog učešća, kao i znanja o evropskom nasleđu. Za projekte mobilnosti u obrazovanju odraslih planirano je ulaganje od 730.971 e.

U okviru KA1: Mobilnosti u obrazovanju odraslih (210.971 e) se sprovode dve vrste projekata mobilnosti: kratkoročni projekti mobilnosti i projekti mobilnosti za akreditovane organizacije koje podržavaju različite vrste aktivnosti.

U okviru KA2: Partnerstva za saradnju u oblasti obrazovanja odraslih (400.000 e) u kojima mogu da učestvuju institucije, organizacije i ustanove aktivne u polju obrazovanja, obuka i drugih društveno-ekonomskih sektora, kao i organizacije koje sprovode međusektorske aktivnosti i koje mogu da doprinesu sektoru opšteg, stručnog i obrazovanja odraslih. Prioriteti u oblasti partnerstva za saradnju u oblasti obrazovanja odraslih su: inkluzija i različitost u svim oblastima obrazovanja, životna sredina i borba sa klimatskim promenama, rad na digitalnoj transformaciji kroz razvoj digitalne spremnosti, kao i ostvarivanje zajedničkih vrednosti, građanskog angažmana i učešća.

Programska komponenta KA2: Mala partnerstva u oblasti obrazovanja odraslih (120.000 e) su namenjena lokalnim i manje iskusnim organizacijama, kao i organizacijama koje nisu učestvovala u Programu. Ova partnerstva imaju za cilj da podrže razvoj, transfer i primenu inovativnih praksi, kao i sprovođenje zajedničkih inicijativa za uspostavljanje partnerstava, vršnjačko učenje i razmenu iskustava na evropskom nivou.

Programi kratkih obuka iz analize javnih politika se organizuju od 15. marta 2021. godine, u Novom Sadu, Beogradu i Nišu, kao podrška program Erasmus+. Glavni cilj projekta je uvođenje obrazovnih programa iz oblasti analize i kreiranja javnih politika kao deo celoživotnog obrazovanja na tri univerziteta u Novom Sadu, koji koordinira projektom, Beogradu i Nišu. Program je namenjen licima koja rade na poslovima javnih politika, žele da nauče više o pripremi strategija i planova, kao istraživačima iz raznih oblasti.

3. ZAKLJUČAK

Preporuke Evropske Komisije sadrže ocene o dostignutom stepenu razvoja određene oblasti i ispunjavanja brojnih obaveza u integracionom procesu. Republika Srbija treba da jača institucionalne kapacitete u oblasti visokog obrazovanja, da doprinese transparentnosti, smanjenju korupcije, intenzivnijem zapošljavanju mladih, visokoobrazovanih stručnjaka i smanjenju njihove emigracije. Pored toga, aktivnim učešćem u brojnim programima i projektima mobilnosti, koji su dostupni kao zemlji kandidatu za pristupanje EU, treba da usavrši radni potencijal zaposlenih i omogući sticanje novih znanja studenata, kao i međunarodnom umrežavanju i deljenju evropskih vrednosti. Razvoj celoživotnog učenja treba da se intenzivira u narednom periodu kako bi se proširio fokus interesovanja i rada pojedinaca i istraživača u različitim oblastima.

4. LITERATURA

- [1] *Zakon o visokom obrazovanju*, Službeni glasnik RS, broj 67/2021.
- [2] *Godišnji Izveštaji Evropske Komisije*, Ministarstvo za Evropske integracije, Republike Srbije, <https://www.mei.gov.rs/srp/dokumenta/eu-dokumenta/godisnji-izvestaji-ek, 2010-2021>.
- [3] Internet stranica <https://erasmusplus.rs/erasmus-program/publikacije/>
- [4] Internet stranica <https://fren.org.rs/vesti/erasmus2021/>